

طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه

مقاله پژوهشی
اصیل
**Original
Article**

عباسعلی رستگار؛^۱ سید مهدی موسوی داودی^۲

چکیده

هدف: پژوهش حاضر به طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه پرداخته است. **روش:** این پژوهش به روش کیفی صورت پذیرفته است. پژوهش حاضر در دو فاز صورت گرفته است. فاز اول جهت استخراج مضامین پایه به نهج البلاغه مراجعه شده و در فاز دوم نیز مصاحبه با خبرگان صورت پذیرفته است. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل مضمون در فاز اول منجر به شناسایی ۴۹۳ مضمون پایه و در فاز دوم ۴۸ مضمون پایه شده است. سپس مضامین پایه استخراج شده در قالب مضامین سازمان دهنده و مضمون فراگیر طبقه‌بندی گردیده و شبکه مضامین شکل گرفته است. نهایتاً پس از جمع‌آوری نظرات خبرگان حاصل کار به صورت الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه ارائه شده است. **نتیجه‌گیری:** این الگو شامل ۵۸ مضمون پایه مرتبط با ۴ مضمون سازمان دهنده شفافیت دینی (۸ مؤلفه)، شفافیت رفتاری (۲۸ مؤلفه)، شفافیت ساختاری (۱۵ مؤلفه) و شفافیت اقتصادی (۷ مؤلفه) ذیل مضمون فراگیر حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه می‌باشد.

واژگان کلیدی: حکومت، حکمرانی، مدیریت، شفافیت، حکمرانی شفاف، نهج البلاغه.

◇ تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۳

*این مقاله حاصل رساله پسادکتری دانشگاه سمنان در سال ۱۴۰۱ می‌باشد.

۱. دکتری مدیریت رفتار سازمانی، استاد دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران
(نویسنده مسئول) / a_rastgar@semnan.ac.ir / کد پستی: ۱۹۱۱۱-۳۵۱۳۱ / تلفن: ۰۲۳۳۱۵۳۲۵۹۶ / دورنگار:
۰۲۳۳۳۶۵۴۰۷۸

۲. پژوهشگر پسادکتری (مدیریت دولتی-مدیریت منابع انسانی)، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اداری، دانشگاه
سمنان، سمنان، ایران. / smmousavi@semnan.ac.ir

مقدمه

یکی از مباحث مهم که در ادبیات توسعه مطرح شده، موضوع حکمرانی است (یگانگی و همکاران، ۱۳۹۵؛ بابایی و محمدی، ۱۴۰۱). این موضوع به‌خصوص در راستای استقرار و نهادینه‌سازی جامعه مدنی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (شریف‌زاده و قلی‌پور، ۱۳۸۲). درحالی‌که مفهوم دولت، دلالت بر واحدی سیاسی برای انجام وظیفه سیاست‌گذاری که برجسته‌تر از اجرای سیاست‌ها است دارد، مفهوم حکمرانی اشاره به پاسخگو بودن، هم در سیاست‌گذاری و هم در اجرا دارد (اکبری، ۱۳۸۵). صاحب‌نظران ویژگی‌ها و شاخص‌های متعددی از حکمرانی را در قالب مدل‌های متنوع مطرح کرده‌اند؛ اما تنها یک مدل منحصربه‌فرد حکمرانی خوب وجود ندارد، بلکه دامنه‌ای از الگوهای حکمرانی را می‌توان تصور کرد که متناسب با شرایط وضعی کشورها مانند عوامل سیاسی، فرهنگی و مذهبی توسعه می‌یابند (ره‌نورد و عباس‌پور، ۱۳۸۶). علاوه بر این، شفافیت مقوله‌ای است که در جهت تقویت رابطه حکومت با شهروندان یک حرکت اساسی در بهبود سیاست‌گذاری قلمداد می‌شود و یکی از مؤلفه‌های اساسی حکمرانی به‌شمار می‌آید. شفافیت یکی از خصایص بارز حکمرانی شایسته است که می‌تواند به‌عنوان سازوکار مؤثر حامی حقوق شهروندان، راهکاری ارزنده برای مبارزه با فسادهای سیاسی و اقتصادی باشد. هرچند مفهوم شفافیت، امروزه مفهومی تازه‌وارد است، ولی ریشه‌های مفهوم شفافیت را می‌توان در آموزه‌های اسلامی به‌خصوص در دوران حکومت امام علی علیه‌السلام یافت. امام علی (ع) شفافیت در حکومت را امری ضروری تلقی می‌کرد و به صداقت و صراحت تمام، دیدگاه حکومتی و شیوه عملی خویش را با مردم و همه مخاطبان در میان می‌گذاشت. در اندیشه علوی، شاخص‌ها و معیارهایی اعم از ساختاری و رفتاری دخیل‌اند تا با فراهم‌سازی مقدمات تحقق‌پذیری شفافیت، خیر عمومی و منافع همگانی را تأمین کنند (حبیب‌نژاد و عامری، ۱۳۹۵). در اصطلاح، استعمال شفافیت در مورد اطلاعات، داده‌ها، رویه‌ها و به معنای آشکار بودن و در دسترس بودن آن‌ها برای بررسی و نظارت بر آن‌ها می‌باشد (ساریخانی و اکرمی سراب، ۱۳۹۲). این معنا در حوزه‌های گوناگون اجتماعی کارکرد دارد. در عرصه قدرت، شفافیت عمدتاً به‌عنوان شاخصی از کیفیت سیاست و حکمرانی لحاظ می‌شود. اگرچه این مفهوم ممکن است از زمان‌های دور، مفهومی آشنا برای مردم باشد، ولی آنچه امروزه در این ارتباط مطرح است، برای نخستین بار در گزارش‌های بانک جهانی در ارتباط با برنامه‌های توسعه مطرح شد. بانک جهانی در گزارش سال

۱۹۸۹ خود در ارتباط با بحران اقتصادی در آفریقا مشخص کرده‌اند که بحران اقتصادی در واقع از بحران حکمرانی سرچشمه می‌گیرد و یکی از مشخصه‌های حکمرانی بد، عدم توجه به مدیریت مبتنی بر شفافیت ذکر شده است. بانک جهانی همچنین در گزارش سال ۱۹۹۲ درباره توسعه و حکمرانی، چهار عنصر عمده حکمرانی مطلوب را برشمرده، که شفافیت را یکی از این عناصر دانسته است (یزدانی زنوز، ۱۳۸۸). در این نظریه شفافیت بدین معناست که با اطلاعاتی که حکومت در اختیار شهروندان قرار می‌دهد، به آن‌ها امکان داده شود تا از آنچه حکومت انجام می‌دهد، آگاه شوند و بتوانند تحلیل، نقد و قیاس کنند (میدری و خیرخواهان، ۱۳۸۳). این مفهوم بر موجودیت ساز و کارهایی برای تضمین دسترسی عامه مردم به فراگرد تصمیم‌گیری مبتنی است (پورعزت و همکاران، ۱۳۸۹).

جامعه اسلامی مانند هر جامعه دیگر نیاز به مدیریت دارد. جامعه اسلامی جامعه‌ای است که در آن ارزش‌های الهی، دینی و اخلاقی اسلام مورد توجه بوده و در مناسبات رسمی و غیررسمی رعایت می‌شود. رویکرد اسلامی مدیریت در جامعه اسلامی با اخلاق، رفتار و ارزش‌های اسلامی آمیخته بوده و این ارزش‌ها، مدیریت اسلامی را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین اگر ارزش‌ها شناخته نشوند و یا شناخت درستی از ارزش‌ها نداشته باشیم، نمی‌توانیم برنامه‌ریزی درستی داشته باشیم؛ تا چه رسد به اینکه سایر بخش‌ها، و دستگاه‌های اجتماعی را جهت بخشیم. جامعه اسلامی نیاز به نوعی از مدیریت دارد که با ارزش‌های انسانی و دینی و مبانی اخلاقی آن پیوستگی داشته و آرمان‌های اسلامی را مورد توجه و عنایت قرار دهد (فروزنده دهکردی و ملائی، ۱۳۸۸). یکی از این ارزش‌های مهم در مدیریت جامعه اسلامی، شفافیت در حکمرانی جامعه است. شفافیت و آگاهی عمومی مردم از آنچه در حکومت می‌گذرد موضوعی نیست که به جوامع مدرن امروزی اختصاص یابد، بلکه در رویکرد دینی نیز به مفهوم شفافیت اشاره شده است؛ همچنان که سنت پیشوایان اسلام نیز مؤید اصل شفافیت و عدم احتجاب آن‌ها در تعامل با جامعه است (طاهری و ارسطو، ۱۳۹۵)؛ بنابراین با توجه به خصوصیات فرهنگی و مذهبی کشور ایران، می‌توان الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های اسلامی را مورد مطالعه قرار داد. یکی از منابع غنی اسلامی که می‌توان جهت جستجوی شاخص‌ها و مؤلفه‌های حکمرانی از دیدگاه اسلام به آن مراجعه نمود، سیره نظری و عملی امام علی (ع) می‌باشد که با وجود اندک زمان حکومت‌داری خویش به‌عنوان بهترین مصداق از

حکمرانی ایده‌آل جامعه اسلامی مطرح می‌گردد (منتظری و همکاران، ۱۳۹۷). چنین الگویی می‌تواند ضمن برشمردن مؤلفه‌های حکمرانی از منظر نهج‌البلاغه، زمینه را برای مقایسه شرایط موجود با وضعیت مطلوب فراهم نماید تا مدیران و حاکمان جامعه اسلامی، فاصله نهاد اداری خویش و جامعه تحت حاکمیت خود را با این مؤلفه‌ها مقایسه نمایند.

علاوه بر این، بر اساس سندهای کلان کشور از جمله سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و نقشه راه علمی کشور و همچنین سند چشم‌انداز وزارت علوم و دانشگاه‌ها نیز اولویت بر تولید علم دینی و بومی می‌باشد و باید سعی نمود به کمک اساتید و خبرگان در راستای بومی‌سازی و استخراج علوم از بطن دین، جهد و تلاش بیشتری داشت تا ضمن ارتقای فضای بررسی و نقد علوم غربی به صورت علمی و منطقی، الگوهای دینی را در جامعه علمی گسترش داد. ضمناً، بر طبق فاضلی کبریا و دلشاد تهرانی (۱۳۹۱)، نگاه متعارف اندیشمندان و صاحب‌نظران علوم اجتماعی در غرب عمدتاً نگاه ابزارگرایانه به مفاهیم و عوامل کیفی می‌باشد و بالتبع مفاهیم بیان‌شده عموماً خالی از ارزش‌های معنوی و قدسی و همچنین خارج از ارزش‌های نظام توحیدی و الهی می‌باشد. لذا همین منظر سبب می‌شود الگوهای غربی ریشه درون افراد ندارد و گاهاً درصد خطای این الگوها در جامعه اسلامی بالا باشد و دوام، پایداری و اثرگذاری و به‌کارگیری آن‌ها نیز در جوامع انسانی که دارای فطرتی الهی و دینی (از جمله کشور ایران) هستند، قابل تأمل است. از این رو، تمسک به فرمایشات امام علی (ع) و الهام گرفتن از کتاب شریف نهج‌البلاغه که مفاهیم صادره از یک انسان کامل است، می‌تواند راهگشای حل تعارضات، بهبود و ارتقاء جامعه، سازمان‌ها و نهادها در پیمودن مسیر رشد و کمال الهی باشد که همین امر موجب تقویت و گسترش سرمایه اجتماعی در عرصه حکمرانی جامعه اسلامی نیز خواهد بود. لذا الگوهای برگرفته از نهج‌البلاغه با فضای دستگاه‌های دولتی و غیردولتی کشور ما که الگوی دینی و شیعی دارد سازگارتر و پایدارتر می‌باشد. دلیل دیگر در مبنای قرارداد آموزش‌های امام علی (ع) نگاه حکومتی و مدیریتی حضرت می‌باشد. به علت تجربه تاریخی ایشان در حکومت و مدیریت جهان اسلام و خصوصاً جریان شیعی و همچنین وجود اسناد و متون موثق و قطعی از سیره مدیریتی و تعامل با نیروی انسانی ایشان (فاضلی کبریا و دلشاد تهرانی، ۱۳۹۱) استخراج الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه، الگوی مناسبی جهت رشد، دوام و نیل به کمال برای مسئولین و مدیریت کلان جامعه می‌باشد و از بسیاری از هزینه‌های کنترلی در جامعه کاسته و وزن فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و مذهبی را در جامعه ارتقا

می‌دهد. بر اساس این خردمایه، پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه با استفاده از راهبرد مفهوم‌سازی تحلیل مضمون به انجام خواهد رسید. در این راستا، در این تحقیق با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای نسبت به بررسی مبانی نظری حکمرانی اقدام شده و مؤلفه‌های حکمرانی شفاف از کتاب نهج‌البلاغه استخراج شد.

مبانی نظری تحقیق

حکمرانی خوب

حکمرانی خوب، نظامی است که از طریق آن یک مجموعه هدایت و کنترل می‌شوند و به شفاف‌سازی، پاسخگویی و روابط قدرت در درون آن مجموعه می‌پردازند. هدف از حکمرانی خوب اطمینان یافتن از این امر است که آن مجموعه در طولانی مدت قادر به مدیریت منافع ذینفعان می‌باشد (جو، ۲۰۰۷). علاوه بر این، حکمرانی خوب اشاره به مجموعه‌ای از قوانین و مقررات دارد که حاکمان علاوه بر اصول ارزشی مبتنی بر مدیریت به اجرای آن می‌پردازند. جوهره‌ی حکمرانی خوب ایجاد اطمینان از این موضوع است که حداکثر رفاه مدنظر افراد مهم به دست آید (رشید، ۲۰۰۸). پژوهشگران اذعان دارند که حکمرانی خوب به وسیله ساختارها و فرآیندها مشخص می‌شود (فاما، ۱۹۸۰). علاوه بر این، ساختار حکمرانی خوب، توزیع حقوق و مسئولیت‌ها را در بین افراد مختلف مجموعه و سایر ذی‌نفعان شفاف‌سازی می‌نماید و قوانین و مقررات و فرآیندهای تصمیم‌گیرنده در امور آن مجموعه را مشخص می‌سازد (دوک و کانک پانگ، ۲۰۱۱). با انجام این امور، ساختاری پدید می‌آید که در آن اهداف مجموعه مشخص می‌شود و روش‌های رسیدن به این اهداف و بررسی ارزش‌ها و عملکرد مجموعه معین می‌گردد. حکمرانی خوب به عنوان رویکردی برای ارتقاء عملکرد به شکل فزاینده‌ای در حال افزایش اهمیت در سازمان‌ها است. حکمرانی خوب به صورت جزئی ضروری در تمامی روابط اقتصادی علی‌الخصوص در نظام‌های اقتصادی نوظهور یا در حال تغییر تعریف شده است (بانرجی و همکاران، ۲۰۰۹).

اهمیت روش‌های اجرای حکمرانی به شکلی گسترده به عنوان یکی از ارکان اصلی در تقویت مبانی عملکرد اقتصادی طولانی مدت کشورها و سازمان‌ها آشکار شده است

-
1. Joe
 2. Rashid
 3. Fama
 4. Duke & Kankpang
 5. Banerjee

(کیربوا، ۲۰۰۶). امروزه، موفقیت اقتصاد ملی به نقش بسیار مهم رقابت‌پذیری سازمان‌ها، شفاف‌سازی و ساختار حکمرانی فعال در قلمرو آنان بستگی دارد، از این رو سازمان‌ها، نهادهایی هستند که باعث ایجاد ارزش اقتصادی می‌شوند. علاوه بر این؛ نیاز به صداقت و شفافیت در حاکمیت سازمان‌ها یکی از نگرانی‌های مهم تنظیم‌کنندگان استانداردها در سرتاسر جهان به‌شمار می‌آید (موداشیرو و همکاران، ۲۰۱۴). جهان امروز با چالش‌هایی مواجه است که ناشی از دگرگونی‌های حاصل از پیشرفت علم و تکنولوژی و طرح نیازهای جدید اجتماعی است. در جهان متحول امروز، نقش حکومت‌ها نیز متحول و مسئولیت آن متفاوت خواهد بود. آنان بایستی با افزایش قابلیت‌های خود از طریق ایجاد قابلیت‌های جدید در نهادهای عمومی توان پاسخگویی به نیازهای متنوع را بهبود بخشند. الگوی حکمرانی خوب می‌تواند نظریه‌ای نوین در پاسخگویی به انتظارات و مسئولیت‌های جدید باشد (سیدصیام دوست و واندروال، ۲۰۲۰). الگویی که می‌تواند راه برون رفت از وضعیت فعلی و روشی برای ارائه خدمات عمومی بهتر باشد (شریف‌زاده و قلی پور، ۱۳۸۲). مفهوم حکمرانی در بخش دولتی، مفهوم جدیدی به‌شمار می‌آید و فقط از جانب اجتماعاتی مورد تشخیص و توجه قرار می‌گیرد که نیازمند بحث و بررسی مداوم می‌باشد (رایان و پارسل، ۲۰۰۴). با این حال، عملکردها و تلاش‌هایی جدی توسط بخش‌های مختلف از جمله دولت، دانشگاهیان و متخصصان جهت تحقق و تقویت حکمرانی در بخش دولتی علی‌الخصوص به‌واسطه اجرای حکمرانی خوب صورت پذیرفته است (رایان و ان‌جی، ۲۰۰۰). به حکمرانی خوب در بخش دولتی از آن جهت نیاز می‌باشد که این امر تضمین‌کننده موفقیت سیستم ارائه خدمات توسط سازمان‌های بخش دولتی می‌باشد؛ بنابراین مشخص می‌گردد که در راستای موفقیت، مفهوم حکمرانی بیشتر بر توسعه‌ی اصول یا ویژگی‌های حکمرانی خوب متمرکز است (کیپینگ، ۲۰۱۸).

نسبت شفافیت و فساد در حکمرانی

شفاف‌سازی به فعالیتی اشاره می‌نماید که افراد ذی‌نفع را قادر به بررسی در هر فرآیند می‌نماید. شفاف‌سازی عملکرد حکومت به کاهش فساد کارمندان دولت کمک نموده و باعث ارتقاء کلی عملکرد می‌شود (تراکولموتوتا و کایجارینواتنا، ۲۰۱۳). از طرفی، فساد،

1. Kyereboah
2. Mudashiru
3. Seyedsayamdost & Vanderwal
4. Ryan & Purcell
5. Ryan & Ng
6. Keping

پدیده‌ای است جهان‌شمول که نظام اداری هر کشور کم‌وبیش به آن دچار می‌باشد و تاریخ آن به قدمت پیدایش جوامع انسانی است. فساد اداری، زمینه رکود در تمام ابعاد را فراهم می‌کند و با آسیب زدن به توسعه، مانع رشد رقابت سالم می‌شود. علت‌ها و عوامل مؤثر بر بروز فساد متعدد و چندبعدی است و می‌توان در این زمینه دلایل مختلفی همچون: عوامل قانونی، قضایی، بازرسی و نظارتی، اقتصادی و سیاسی را نام برد (حقیقتیان و سیف زاده، ۱۳۹۴). برخی فساد را پدیده‌ای اجتماعی می‌داند که عبارت است از استفاده مغرضانه مسئولان امر از موقعیت شغلی در راستای مال‌اندوزی شخصی (غلامی، ۱۳۹۷). فساد، پدیده جدیدی نیست، و پیدایش آن قدمتی به اندازه تاریخ اجتماعات انسانی و تاریخ سازمان‌ها دارد. همه اجتماعات دارای سطوح و لایه‌هایی از فساد بوده‌اند و می‌توان ادعا نمود که تاریخ و تمدنی از حیات اجتماعی انسان‌ها یافت نمی‌شود که فاقد فساد به اشکال متعدد نباشد. لذا، باید اذعان نمود که فساد، پدیده‌ای همه‌گیر است. وجود فساد در جامعه سوءاستفاده از منابع موجود برای کسب منافع شخصی است. همچنین بر حاکمیت، نهادها، خدمات و ساختار کشور تأثیر می‌گذارد (سونگبه^۱، ۲۰۱۷). امروزه هیچ کشوری حتی دموکرات‌ترین، توسعه یافته‌ترین تا عقب‌مانده‌ترین کشورها، نظام اداری کشورشان را از تمامی جهات دارای سلامت اداری کامل نمی‌دانند. یعنی تمامی نظام‌های اداری دنیا دارای درجات، و لایه‌هایی از فساد هستند. فساد در هر سیستمی بر اساس مؤلفه‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، اشکال خاصی به خود می‌گیرد که می‌توان آنها را در نظام‌های متعدد به شکل رشوه برای انجام کار یا اخذ امتیازات، پاداش برای حسن خدمت، بی‌احترامی به ارباب‌رجوع، سوءاستفاده از اسناد و مدارک موجود در راستای منافع شخصی یا طبقه‌ای خاص، خرید کارگزاران اداری، به کارگیری کارگزاران و اموال عمومی به نفع منافع شخصی، دستکاری اسناد، کم‌کاری و حیف و میل اموال عمومی و یا فراموشی وظایف سازمانی مشاهده نمود (خلف خانی، ۱۳۸۸). بنابراین فساد اداری یکی از شکل‌های انحراف اجتماعی است که از لحاظ تقسیم‌بندی انحرافات در طبقه انحرافات سازمانی قرار می‌گیرد و در مجموع به رفتاری اطلاق می‌گردد که در آن فرد برای تحقق منافع شخصی خود و دستیابی به رفاه بیشتر یا موقعیت بهتر، خارج از چارچوب وظایف رسمی عمل می‌کند (حسن دوست فرخانی و یزدان پناه، ۱۳۹۰). در صورتی که قانون منجر به شفاف‌تر شدن ساختارها یا فرایندهای جاری شود، که حاصل آن شفاف شدن حقوق مالکیت، اطلاعات،

فرصت‌ها، هزینه‌ها، منافع و ... خواهد بود، می‌توان امیدوار بود که این قانون گامی است به سوی یک اصلاح نهادی که نتیجه نهایی آن کاهش فساد است (آکای، ۲۰۰۶).

مهم‌ترین وظیفه دولت تأمین امنیت، افزایش رفاه اجتماعی، ارتقای کیفیت زندگی با ایجاد و بهره‌گیری از ابزارها و نهادهای است که دولت را در تحقق این اهداف یاری می‌رساند. بدیهی است که فساد یکی از نشانگرهای مهم ضعف بنیادی دولت در اجرای مأموریت‌های محوله خود است به نحوی که از دید عموم، فاقد کفایت و شایستگی لازم برای فراهم آوردن فرصت‌ها و بسترهای زندگی شایسته برای شهروندان، اتخاذ اقدامات پیشگیرانه در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و قضایی می‌باشد. فساد اداری از جمله پدیده‌های مذموم است که در اکثر کشورهای دنیا رواج دارد. اگرچه نوع، شکل، میزان و گستردگی آن در کشورها متفاوت است، ولی اثرات منفی آن موجب تخصیص نابهینه منابع، کاهش اثربخشی برنامه‌های دولت، کاهش توانایی نهادها و بوروکراسی در ارائه خدمات مورد نیاز شهروندان، تخریب مشروعیت حکومت و سلب اعتماد عمومی نسبت به دولت می‌گردد (بانک جهانی، ۱۹۹۷). اصطلاح فساد اداری که آن را در برابر سلامت اداری به کار می‌برند، مدت زیادی است که مورد توجه اندیشمندان و صاحب‌نظران مختلف قرار گرفته و تلاش کرده‌اند با ارائه تعاریف منطبق با اصول سازمانی در جهت رفع آن گام بردارند که وجه اشتراک اغلب تعاریف ارائه شده درباره فساد دستگاه‌های دولتی را می‌توان رشوه و سوءاستفاده از موقعیت‌های شغلی، برای نفع شخصی دانست. به هر صورت فساد اداری یک بیماری مزمن در دستگاه‌های حکومتی می‌باشد. در مورد فساد اداری و شاخص‌های آن دیدگاه‌های متعددی وجود دارد؛ به عبارت دیگر فساد اداری نیز به‌مانند خود فساد دارای ابعاد متعدد سیاسی، اقتصادی، حقوقی و ... است؛ با این وجود بسیاری از ابعاد فساد در ارتباط متقابل با هم قرار دارند و از یکدیگر متأثر می‌شوند (قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ۱۳۸۷).

پیشینه پژوهش

با مروری بر پیشینه پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه، مطالعه جامعی که به حکمرانی شفاف خصوصاً مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه پرداخته باشد، یافت نشد. لذا چنین به نظر می‌رسد که تحقیق حاضر اولین تحقیقی است که به صورت جامع به طراحی و تبیین مدل

حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه می‌پردازد و از این منظر که تحقیق حاضر مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه می‌باشد و به‌نوعی به‌صورت اکتشافی و در سطح بنیادین در راستای تولید علم دینی و بومی‌سازی علوم می‌باشد، تحقیقی نو و بدیع محسوب می‌گردد. همچنین در پژوهش حاضر سعی شده است از روش تحلیل مضمون جهت بررسی نهج‌البلاغه استفاده شود و در ادامه برای الگوسازی مضامین نهج‌البلاغه از مصاحبه و پرسش‌نامه استفاده شده است. باین‌وجود، پژوهش‌های مرتبطی در این خصوص به انجام رسیده است که به‌اختصار به آن اشاره می‌گردد. همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌گردد، مطالعات متعددی به «شفافیت در حکومت» پرداخته‌اند که نشان از اهمیت مفهوم شفافیت دارد، ولی غالب این پژوهش‌ها از منظر حقوقی به این بحث پرداخته‌اند و مربوط به دانشکده‌های علوم سیاسی و حقوق می‌شوند و یا پژوهش‌های مروری هستند که به اهمیت شفافیت در حکومت پرداخته‌اند. درعین‌حال، با مروری بر پیشینه پژوهش‌ها چنین به دست می‌آید که به مفهوم «حکمرانی خوب» و «حکمرانی مطلوب» نیز پرداخته شده است. شایان‌ذکر است، هر یک از این پژوهش‌ها از منطری متفاوت به بحث حکمرانی خوب پرداخته‌اند و اصل «شفافیت» به‌عنوان متغیر ملاک در این مطالعات مطرح نبوده است. ضمناً، هیچ یک از این پژوهش‌ها به بررسی جامع نهج‌البلاغه و استخراج مؤلفه‌های حکمرانی شفاف اقدام ننموده‌اند. لذا، پژوهش حاضر، جهت ارائه یک الگوی جامع از حکمرانی شفاف که مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه باشد سعی در پر کردن خلأ مطالعات پیشین در این حوزه برآمده است.

جدول ۱- خلاصه‌ای از پیشینه پژوهش

ردیف	پژوهشگران	سال پژوهش	عنوان پژوهش
۱	واحدی و همکاران	۱۴۰۱	بررسی مؤلفه‌های حکمرانی خوب با توجه به رویکرد اندیشه‌های سیاسی انقلاب اسلامی
۲	همتی و قزلسفلی	۱۴۰۱	رویکردی نظری به گذار در مفهوم حکمرانی در اندیشه سیاسی معاصر
۳	متفکر و بهاروندی	۱۴۰۱	ارائه مدل مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی اسلامی بر اساس تحلیل نظر خبرگان و کارشناسان حکمرانی مطلوب
۴	قجری و نوربخش	۱۴۰۰	مطالعه نسبت مدل حکمرانی جمهوری اسلامی ایران با مدل حکمرانی خوب

۳۴۰ ♦ طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه

ردیف	پژوهشگران	سال پژوهش	عنوان پژوهش
۵	فاضلی کبریا و همکاران	۱۳۹۹	اولویت‌بندی راهبردهای مؤثر در حکمرانی خوب با رویکرد ساختاری تفسیری بر اساس نامه ۵۳ نهج‌البلاغه
۶	یگانگی و بیگلی	۱۳۹۹	مدل مفهومی حکمرانی خوب
۷	زکی زاده و همکاران	۱۳۹۸	تبیین اصول شفاف‌سازی و آزادی اطلاعات به‌عنوان مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب در پرتو نظام حقوقی حاکم بر قراردادهای دولت
۸	اختری و دارابی	۱۳۹۸	شفافیت از دیدگاه حکومت اسلامی و حکمرانی خوب
۹	شیرکوند و همکاران	۱۳۹۸	واکاوی رئالیستی مدل اعتدال‌گرا؛ نگاه نوین حکمرانی خوب در جغرافیای سیاسی ایران
۱۰	داداش کریمی و همکاران	۱۳۹۸	طراحی مدل حکمرانی آموزش عالی کشور
۱۱	موسوی و همکاران	۱۳۹۷	نقش اخلاق اسلامی در حکمرانی مطلوب
۱۲	ابطحی و همکاران	۱۳۹۷	بررسی و تبیین حکمرانی شایسته در رویکرد حکمرانی نظام جمهوری اسلامی ایران
۱۳	منتظری و همکاران	۱۳۹۷	الگوی حکمرانی خوب از دیدگاه نهج‌البلاغه: گامی در جهت تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۱۴	منصوری و افقه	۱۳۹۶	بررسی اثرهای متقابل آزادی و حکمرانی بر توسعه‌ی انسانی
۱۵	عیوضی و همکاران	۱۳۹۶	از بررسی حکمرانی خوب تا الگوی حکمرانی پایدار
۱۶	کلبه‌داری و همکاران	۱۳۹۶	بررسی مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب در پروژه‌های بزرگ مقیاس چند سازمانه‌ی مشارکت مدنی
۱۷	خسروی	۱۳۹۵	حق بر محیط‌زیست سالم در پرتو حکمرانی مطلوب

علاوه بر این، با مروری بر پیشینه پژوهش‌های خارجی این حوزه هم‌چنین به دست می‌آید که موضوع حکمرانی از پژوهش‌هایی است که در کشورهای مختلف به آن پرداخته شده است و به موضوعاتی همچون حکمرانی مطلوب (گیسلکوویست، ۲۰۱۲؛

ایوانزا^۱، ۲۰۱۲؛ آنتیروکو^۲، ۲۰۱۴؛ بریسون^۳ و همکاران، ۲۰۱۴؛ گود و نوویرث^۴، ۲۰۱۴)، حکمرانی و رشد اقتصادی (اودیسان^۵، ۲۰۱۲)، حکمرانی و شفافیت (آرم استرانگ^۶، ۲۰۱۱؛ باوور و گرایم^۷، ۲۰۱۲؛ بیرتوت^۸ و همکاران، ۲۰۱۲؛ کاسینیلای^۹ و همکاران، ۲۰۱۴؛ دوتا و روی^{۱۰}، ۲۰۱۶؛ رودریگز^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۶؛ وو^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۷)، ارتباط حکمرانی و فساد (گریگوری^{۱۳}، ۲۰۱۳؛ ابوشناب^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۳؛ ماپووا^{۱۵}، ۲۰۱۴؛ ایدو کو^{۱۶} و همکاران، ۲۰۱۵؛ بکوریچ^{۱۷}، ۲۰۱۶)، حکمرانی و دموکراسی (عزیز^{۱۸}، ۲۰۱۱؛ خان و اسلام^{۱۹}، ۲۰۱۴؛ بوالا و موتولا^{۲۰}، ۲۰۱۵)، حکمرانی و پاسخگویی (بیکر و روبین^{۲۱}، ۲۰۱۱؛ گامز و سارجیاکومو^{۲۲}، ۲۰۱۳)، حکمرانی و تمرکززدایی (بانیک و اوسوارد^{۲۳}، ۲۰۱۲)، حکمرانی مشارکتی (مورس و استفان^{۲۴}، ۲۰۱۲؛ امرسون و نباتچی^{۲۵}، ۲۰۱۵).

در ادامه، به اختصار به پژوهش‌هایی که در مورد نهج البلاغه صورت گرفته است اشاره شده است. شایان ذکر است که این پژوهش‌ها غالباً مربوط به رشته‌های معارف اسلامی، علوم سیاسی، مدیریت، روان‌شناسی و علوم تربیتی، علوم اجتماعی و ... می‌باشند. همین امر، نشان از این دارد که کتاب ارزشمند نهج البلاغه در پژوهش‌های رشته‌های مختلف علمی و تولید علوم دینی، از جمله، مدیریت، مورد توجه پژوهشگران بوده است. جدول ۲، به اختصار به برخی از این پژوهش‌ها که بر اساس تاریخ انجام آن‌ها مرتب شده‌اند می‌پردازد. شایان ذکر

1. Evans
2. Anttiroiko
3. Bryson
4. Goede & Neuwirth
5. Adeosun
6. Armstrong
7. Bauhr & Grimes
8. Bertot
9. Cucciniello
10. Dutta & Roy
11. Rodriguez
12. Wu
13. Gregory
14. Abu-Shanab
15. Mapuva
16. Idoko
17. Berkovich
18. Azeez
19. Khan & Islam
20. Bwalya & Mutula
21. Baker & Rubin
22. Gomes & Sargiacomo
23. Bannink & Ossewaarde
24. Morse & Stephens
25. Emerson & Nabatchi

۳۴۲ ♦ طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه

است که مطالعه پژوهش‌های پیشین در مورد نهج‌البلاغه، خصوصاً پژوهش‌های مدیریتی، کمک‌شایان توجهی به انجام این پژوهش، شامل چگونگی مطالعه، استخراج مضامین مربوطه و جمع‌بندی مطالب کرده است.

جدول ۲- پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده در مورد نهج‌البلاغه

ردیف	پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش
۱	رنگریز	۱۴۰۰	طراحی الگوی مردم‌سالاری حکومتی توسط رهبری اصیل مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه
۲	موسوی داودی	۱۳۹۶	طراحی و تبیین مدل ارزشهای سازمانی مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه
۳	مرادی‌پور	۱۳۹۴	مدیریت رفتار سازمانی در احادیث با محوریت نهج‌البلاغه امام علی علیه‌السلام
۴	معظمی گودرزی	۱۳۹۴	تبیین معنای زندگی در نهج‌البلاغه و استنتاج دلالت‌های تربیتی از آن
۵	زارع عصمت آباد	۱۳۹۳	بررسی تعلیل‌های حضرت علی (ع) پیرامون توصیه‌های اخلاقی و تربیتی در نهج‌البلاغه
۶	صحرا بان	۱۳۹۳	بررسی عوامل و زمینه‌های نظم اجتماعی از دیدگاه امام علی (ع) در نهج‌البلاغه
۷	فاضلی کبریا	۱۳۹۳	طراحی مدل شایستگی عمومی مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه جهت برنامه‌ریزی نیروی انسانی
۸	شیخ محمدی	۱۳۹۳	بررسی مؤلفه‌های ارزشی مدیریت فرهنگی در نهج‌البلاغه
۹	خان محمدی	۱۳۹۳	الگوی مشارکت شهروندی در مدیریت دولتی مبتنی بر تعالیم نهج‌البلاغه
۱۰	مرادی‌پور	۱۳۹۲	بررسی رویکرد نهج‌البلاغه به اخلاق اجتماعی
۱۱	عزتی	۱۳۹۱	استخراج مؤلفه‌های مدیریت مشارکتی و تطبیق آن با نهج‌البلاغه
۱۲	حسینی خرمی	۱۳۹۱	نقش اخلاق در مدیریت از دیدگاه نهج‌البلاغه
۱۳	رحیمیان	۱۳۹۱	اخلاق صنفی و کاربردی در نهج‌البلاغه
۱۴	مشایخی‌پور	۱۳۹۰	اخلاق کار در نهج‌البلاغه
۱۵	کرمی	۱۳۹۰	روش‌های مشورت در نهج‌البلاغه

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف بنیادی است. این روش مبتنی بر این اصل معرفت‌شناسی است که حقیقت قابل‌شناسایی نبوده و باید همیشه مورد تعبیر و تفسیر قرار گیرد. این پژوهش از نوع پژوهش‌های تفسیری می‌باشد. پژوهش تفسیری، متغیرهای وابسته و مستقل را از قبل تعریف نمی‌کند و بر این پیش‌فرض استوار است که دسترسی به واقعیت‌های اجتماعی تنها از راه سازه‌های اجتماعی نظیر زبان، خودآگاهی و معانی مشترک میسر است. به عبارتی دیگر، «حقیقت» ماهیتی متأثر از خصوصیات ذهنی بشر دارد. ماهیتی که نمی‌توان آن را از عبارت دیگر ساختارهای اجتماعی، ارزش‌ها و واقعیت‌ها مستقل دانست. بررسی‌های تفسیری تلاش می‌کنند از طریق معانی که افراد به پدیده‌ها می‌دهند آن‌ها را درک کنند (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۸).

در این پژوهش به منظور یافتن شاخص‌های حکمرانی شفاف، از استراتژی پژوهشی تحلیل مضمون که یکی از استراتژی‌های پژوهش‌های کیفی به شمار می‌رود استفاده شده است؛ زیرا در آن، چارچوبی از پیش تعیین شده مانند مدل و دسته‌بندی‌های جامع وجود ندارد و این چارچوب بر اساس داده‌هایی طراحی می‌گردد که گردآوری خواهند شد. تحلیل مضمون، فرایندی برای تحلیل اطلاعات کیفی است. لذا تحلیل مضمون صرفاً یک روش کیفی نیست بلکه فرایندی است که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی به کار رود. همچنین این روش امکان تبدیل اطلاعات کیفی به کمی را فراهم می‌کند (بویاتزس^۱، ۱۹۹۸). بر طبق عابدی جعفری و همکاران (۱۳۹۰)، تحلیل مضمون روشی برای شناسایی، تحلیل و گزارش الگوها و مضامین موجود در داده‌ها می‌باشد. این روش داده‌ها را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (براون و کلارک^۲، ۲۰۰۶). تحلیل مضمون، فرایندی برای تحلیل اطلاعات کیفی است. لذا تحلیل مضمون صرفاً یک روش کیفی نیست بلکه فرایندی است که می‌تواند در اکثر روش‌های کیفی (اگر نگوییم همه روش‌های کیفی) به کار رود. همچنین این روش امکان تبدیل اطلاعات کیفی به کمی را فراهم می‌کند البته اگر چنین کاری برای پژوهشگر مطلوب باشد (بویاتزس^۳، ۱۹۹۸).

این پژوهش به روش کیفی صورت پذیرفته است. قلمرو موضوعی این پژوهش شامل مدیریت دولتی به طور اعم، و حکمرانی به طور اخص می‌باشد که مضامین پایه و

1. Boyatzis
2. Braun & Clarke
3. Boyatzis

۳۴۴ ♦ طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه

سازمان‌دهنده حکمرانی شفاف از نهج البلاغه استخراج شده است. پژوهش حاضر در دو فاز صورت گرفته است. فاز اول جهت استخراج مضامین پایه به نهج البلاغه مراجعه و در فاز دوم نیز مصاحبه با خبرگان صورت پذیرفته است. همچنین، در فرآیند مصاحبه، ۳۷ نفر از متخصصان مدیریت و نهج البلاغه، ما را یاری رساندند. این افراد از اعضای هیئت علمی دانشگاه و حوزه، با تخصص‌های مدیریت، نهج البلاغه، الهیات، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی، فقه و حقوق بودند و به دلیل تجربه و تخصص ایشان، به‌عنوان خبره و به روش گلوله برفی انتخاب شدند.

یافته‌های تحقیق

اجرای روش تحلیل مضمون در خصوص مؤلفه‌های حکمرانی شفاف

با توجه به مطالعه عمیق نظری کتاب شریف نهج البلاغه، ۴۹۳ جمله و عبارت و به‌تبع آن ۴۹۳ مضمون پایه استخراج شد. بعد از مطالعه دقیق و استخراج نکات کلیدی از نهج البلاغه، آن‌ها را به خبرگان پژوهش ارائه کردیم. بعد از مصاحبه و دریافت نظرات خبرگان، ۴۸ نکته کلیدی جدید نیز توسط خبرگان پیشنهاد شد و نهایتاً ۵۴۱ مضمون پایه و ۴ مضمون سازمان‌دهنده با عناوین شفافیت دینی، شفافیت رفتاری، شفافیت ساختاری و شفافیت اقتصادی، الگوی ساختاری و شبکه مضامین حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه را تشکیل می‌دهند. در ادامه به بخش‌هایی از جداول اشاره می‌گردد (جداول ۳ و ۴).

جدول ۳- مختصری از استخراج نکات کلیدی مربوط به حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه

ردیف	بند	نکات کلیدی
	و شهادت می‌دهم که محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) بنده خدا و فرستاده اوست. خداوند او را با دینی آشکار، و نشانه‌ای پایدار و قرآنی نوشته شده و استوار و نوری درخشان و چراغی تابان و فرمانی آشکار کننده فرستاد تا شک و تردیدها را نابود سازد و با دلایل روشن استدلال کند. خطبه ۲	پیروی از آموزه‌های دینی
	سوگند به خدایی که دانه را شکافت و جان را آفرید، اگر حضور فراوان بیعت کنندگان نبود، و یاران حجّت را بر من تمام نمی‌کردند، و اگر خداوند از علماء عهد و پیمان نگرفته بود که برابر شکم‌بارگی ستمگران، و گرسنگی مظلومان، سکوت نکنند، مهار شتر خلافت را	تعهد به مسئولیت اجتماعی

تکات کلیدی	بند	ردیف
	بر کوهان آن انداخته، رهایش می‌ساختم، و آخر خلافت را به کاسه اول آن سیراب می‌کردم، آنگاه می‌دیدید که دنیای شما نزد من از آب بینی بزرگاله‌ای بی‌ارزش‌تر است. خطبه ۳	
عدم برتری‌جویی حاکمان	و تاج‌های فخر و برتری‌جویی را بر زمین نهدید، رستگار شد آن کس که با یاران به پاخاست، یا کناره‌گیری نمود و مردم را آسوده گذاشت. خطبه ۵	
عدم حریص بودن حاکمان	در شرایطی قرار دارم که اگر سخن بگویم، می‌گویند بر حکومت حریص است... خطبه ۵	
عدم پیروی حاکمان از شیطان	منحرفان، شیطان را معیار کار خود گرفتند، و شیطان نیز آنها را دام خود قرار داد و در دل‌های آنان تخم گذارد،... خطبه ۷	
عدم پیروی حاکمان از شیطان	مانند رفتار کسی که نشان می‌داد در حکومت شیطان شریک است و با زبان شیطان، سخن باطل می‌گوید. خطبه ۷	
تعهد حاکمان به مسئولیت‌ها	زبیر، می‌پندارد با دست بیعت کرد نه با دل، پس به بیعت با من اقرار کرده ولی مدعی انکار بیعت با قلب است، بر او لازم است بر این ادعا دلیل روشنی بیاورد، یا به بیعت گذشته بازگردد. خطبه ۸	
سست نشدن حاکمان در مسئولیت‌ها	چون رعد خروشیدند و چون برق درخشیدند، اما کاری از پیش نبردند و سرانجام سست گردیدند ولی ما این‌گونه نیستیم خطبه ۹	
وجود حاکمان آگاه به امور	آگاه باشید که شیطان حزب خود را جمع کرده، و سواره و پیاده‌های لشکر خود را فراخوانده است اما من آگاهی لازم به امور را دارم، نه حق را پوشیده داشتم، و نه حق بر من پوشیده ماند خطبه ۱۰	
حکومت عقلا	عقل‌های شما سست و افکار شما سفیهانه است ... خطبه ۱۴	

۳۴۶ ♦ طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه

تکات کلیدی	بند	ردیف
عدالت اجتماعی	به خدا سوگند، بیت‌المال تاراج شده را هر کجا که بیابم به صاحبان اصلی آن بازمی‌گردانم، گر چه با آن ازدواج کرده، یا کنیزانی خریده باشند، زیرا در عدالت گشایش برای عموم است... خطبه ۱۵	
تقوا محوری حاکمان	تقوا و خویشتن‌داری او را از سقوط در شبهات نگه می‌دارد... خطبه ۱۶	
عدم دروغ‌گویی حاکمان	به خدا سوگند، کلمه‌ای از حق را نپوشاندم، هیچ‌گاه دروغی نگفتم، از روز نخست، به این مقام خلافت و چنین روزی خبر داده شدم... خطبه ۱۶	
عدم دروغ‌گویی حاکمان	ادعای‌کننده باطل نابود شد، و دروغگو زیان کرد، هر کس با حق در افتاد هلاک گردید. خطبه ۱۶	
پیروی حاکمان از علم	نادانی است، که راه جهالت می‌پوید، کوری است که در تاریکی گم‌شده خود را می‌جوید، از روی علم و یقین سخن نمی‌گوید، روایات را بدون آگاهی نقل می‌کند خطبه ۱۷	
پیروی حاکمان از قرآن	و فرمود: «در قرآن بیان هر چیزی است»؛ و یادآور شدیم که: بعضی قرآن‌گواه بعضی دیگر است و اختلافی در آن نیست. خطبه ۱۸	
پاک بودن حاکمان از خیانت	هم‌چنین مسلمانی که از خیانت پاک است انتظار دارد و یکی از دو خوبی نصیب او گردد... خطبه ۲۳	
مبارزه با مخالفان حق	سوگند به جان خودم، در مبارزه با مخالفان حق، و آنان که در گمراهی و فساد غوطه‌ورند، یک لحظه مدارا و سستی نمی‌کنم. خطبه ۲۴	
مبارزه با فساد	سوگند به جان خودم، در مبارزه با مخالفان حق، و آنان که در گمراهی و فساد غوطه‌ورند، یک لحظه مدارا و سستی نمی‌کنم. خطبه ۲۴	
پیروی از مقررات	و از خدا، به‌سوی خدا فرار کنید، و از راهی که برای شما گشوده بروید، و وظایف و مقرراتی که برای شما تعیین کرده به پا دارید	

ردیف	بند	نکات کلیدی
	اگر چنین باشید، علی علیه السلام ضامن پیروزی شما در آینده می‌باشد، گرچه هم‌اکنون به دست نیایید. خطبه ۲۴	

ضمن مطالعه نکات کلیدی استخراج شده طبق جدول (۳) و بر اساس مفاهیم قالب مدیریتی و همچنین راهنمایی اساتید، مضامین پایه استنتاج گردید و در ادامه بر اساس دسته‌بندی منطقی و حصر عقلی مضامین پایه در قالب مضامین سازمان دهنده استخراج و ارائه شد. شایان ذکر است در جداول ۳ و ۴ به ۲۰ ردیف اول از فرایند تحلیل مضمون به اختصار اشاره شده است که این جداول تا ردیف ۵۴۱ و تحلیل مضمون تمامی خطبه‌ها، نامه‌ها و حکمت‌های نهج البلاغه ادامه دارد.

جدول ۴- مختصری از استخراج نکات کلیدی، مضامین پایه و سازمان دهنده مربوط به حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه

ردیف	آدرس پایه	نکات کلیدی	مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده
	خطبه ۲	پیروی از آموزه‌های دینی	تقوا محوری	شفافیت دینی
	خطبه ۳	تعهد به مسئولیت اجتماعی	مسئولیت پذیری	شفافیت رفتاری
	خطبه ۵	عدم برتری جویی حاکمان	نفی حرص و طمع	شفافیت رفتاری
	خطبه ۵	عدم حریص بودن حاکمان	نفی حرص و طمع	شفافیت رفتاری
	خطبه ۷	عدم پیروی حاکمان از شیطان	تقوا محوری	شفافیت دینی
	خطبه ۷	عدم پیروی حاکمان از شیطان	تقوا محوری	شفافیت دینی
	خطبه ۸	تعهد حاکمان به مسئولیت‌ها	مسئولیت پذیری	شفافیت رفتاری
	خطبه ۹	سست نشدن حاکمان در مسئولیت‌ها	مسئولیت پذیری	شفافیت رفتاری

ردیف	آدرس پایه	تکات کلیدی	مضمون پایه	مضمون سازمان دهنده
	خطبه ۱۰	وجود حاکمان آگاه به امور	دانش محوری	شفافیت ساختاری
	خطبه ۱۴	حکومت عقلا	حکمت محوری	شفافیت ساختاری
	خطبه ۱۵	عدالت اجتماعی	عدالت اجتماعی	شفافیت ساختاری
	خطبه ۱۶	تقوا محوری حاکمان	تقوا محوری	شفافیت دینی
	خطبه ۱۶	عدم دروغ‌گویی حاکمان	صداقت محوری	شفافیت رفتاری
	خطبه ۱۶	عدم دروغ‌گویی حاکمان	صداقت محوری	شفافیت رفتاری
	خطبه ۱۷	پیروی حاکمان از علم	دانش محوری	شفافیت ساختاری
	خطبه ۱۸	پیروی حاکمان از قرآن	تقوا محوری	شفافیت دینی
	خطبه ۲۳	پاک بودن حاکمان از خیانت	امانت‌داری	شفافیت اقتصادی
	خطبه ۲۴	مبارزه با مخالفان حق	مبارزه‌طلبی	شفافیت رفتاری
	خطبه ۲۴	مبارزه با فساد	فسادستیزی	شفافیت اقتصادی
	خطبه ۲۴	پیروی از مقررات	قانون‌گرایی	شفافیت ساختاری

روش برازش کیفی

کرسول^۱ و همکاران (۲۰۰۳)، برای حصول اطمینان از روایی مرحله نخست پژوهش، یعنی دقیق بودن یافته‌ها از منظر پژوهشگر، مشارکت‌کنندگان یا خوانندگان گزارش پژوهش، اقدامات زیر را پیشنهاد می‌کند: تطبیق توسط اعضا^۲ (خبرگان): مشارکت‌کنندگان، پارادایم کدگذاری را بازبینی و نظر خود را در ارتباط با آن ابراز کردند؛ دیدگاه‌های ایشان در کدگذاری اعمال شد. بررسی توسط همکاران^۳: چند تن از فارغ‌التحصیلان دوره دکتری و اساتید حوزه و دانشگاه به بررسی یافته‌ها و اظهارنظر درباره کدگذاری پرداختند. مشارکتی بودن پژوهش: به‌طور هم‌زمان از مشارکت‌کنندگان در تحلیل و تفسیر داده‌ها کمک گرفته شد. شایان ذکر است که در این پژوهش، هر سه اقدام را برای حصول اطمینان از روایی و

1. Creswell
2. Member Checking
3. Peer Examination

دقیق بودن یافته‌ها به انجام رسانید؛ به این طریق که تمام مراحل کدگذاری، و دسته‌بندی‌های صورت گرفته به خیرگان، همکاران و دیگر مشارکت‌کنندگان در پژوهش ارائه شد و دیدگاه ایشان در این خصوص اعمال شد و از آن‌ها یاری گرفته شد.

بحث و نتیجه‌گیری

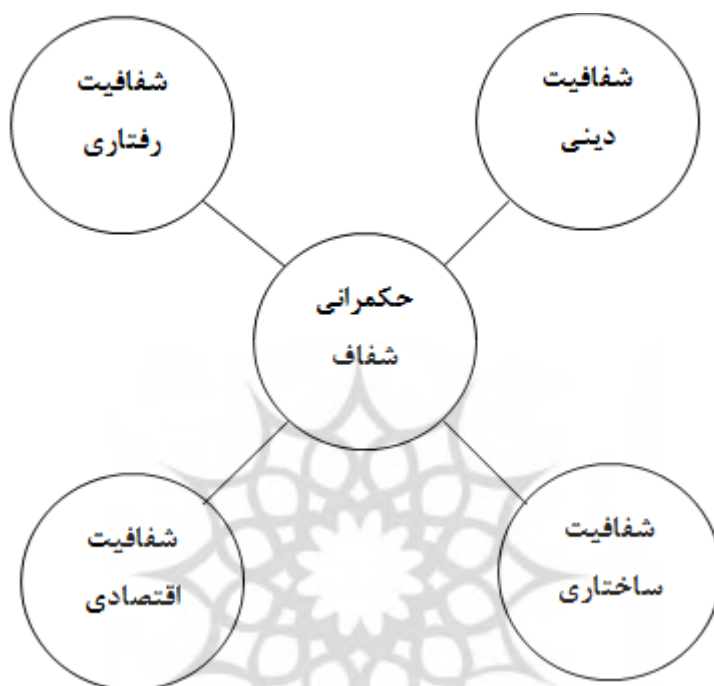
هدف تحقیق حاضر، طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه است. مطالعات پیشین، خصوصاً در جوامع غربی، مدل‌هایی را در مورد شفافیت در حکمرانی و شفافیت در سازمان ارائه کرده‌اند؛ اما خلأ مطالعاتی مربوط به در نظر گرفتن ارزش‌های نظام توحیدی و الهی، با توجه به شرایط حاکم بر جامعه و سازمان‌های ایرانی، دلیل اصلی انجام این تحقیق گردید. شایان ذکر است که اکنون، در کشور، تولیدات پژوهشی محدود به دانش تجربی می‌شود؛ که با توجه به شرایط دینی کشور، شایسته است تا فراتر از آن رفته و تولیدات علوم دینی را در اولویت‌های پژوهشی قرار دهیم. با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر بر آنست تا به سؤال اصلی زیر پاسخ دهد:

الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه چگونه است؟

در مورد رویکرد نهج‌البلاغه به حکمرانی شفاف، با مطالعه نهج‌البلاغه و تحلیل مضمون متن آن، به شناسایی مضامین حکمرانی شفاف مبادرت شده و در قالب الگویی ارائه شده است. شایان ذکر است که الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه شامل ۵۸ مضمون پایه به شرح زیر می‌باشد: تقوا محوری، نفی دنیاگرایی، خویش‌تنداری، آخرت‌گرایی، خداترس بودن، حلال‌گرایی، خودسازی، ولایت‌مداری، مسئولیت‌پذیری، نفی حرص و طمع، صداقت محوری، مبارزه‌طلبی، ظلم‌ستیزی، حق محوری، شجاعت محوری، واقع‌گرایی، صبر و پایداری، تواضع و فروتنی، نیکوکاری، مصلحت‌اندیشی، وجدان‌گرایی، دوراندیشی، نفی دورویی، خودکنترلی، خیرخواهی، اعتدال‌گرایی، تلاشگری، پاکدامنی، بصیرت‌مداری، قناعت محوری، عملگرایی، نفی دلبستگی به پست و مقام، نفوذناپذیری، رفتار نیکو، نفی شتابزدگی، فرصت‌شناسی، دانش‌محوری، حکمت محوری، عدالت اجتماعی، حمایتگری، قانون‌گرایی، اقتدارگرایی، مردم‌گرایی، سلامت‌محوری، عدالت رویه‌ای، کرامت‌گرایی، عدالت مرادده‌ای، سلطه‌ستیزی، کنترل و حسابرسی، انصاف محوری، پاسخگویی، امانت‌داری، فسادستیزی، عدالت توزیعی، ساده زیستی، سلامت اقتصادی، نفی اسراف، نفی اشرافی‌گری؛ که این مضامین پایه به چهار مضمون سازمان‌دهنده شفافیت دینی، شفافیت رفتاری، شفافیت ساختاری، و شفافیت

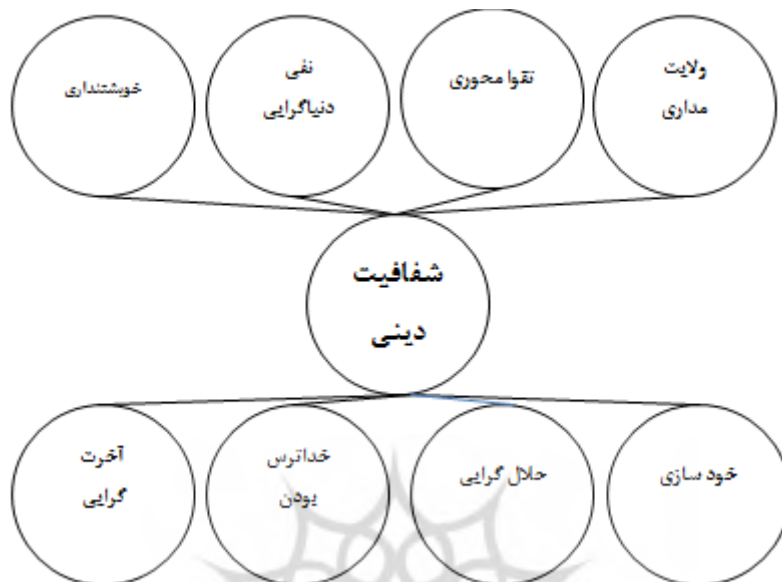
۳۵۰ ♦ طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه

اقتصادی؛ ذیل مضمون فراگیری حکمرانی شفاف بر مبنای حصر عقلی تقسیم شده‌اند (شکل ۱).

شکل ۱- شبکه مضامین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه

شبکه مضامین شفافیت دینی پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی پس از تحلیل مضمون نهج البلاغه، ۸ مضمون پایه تقوا محوری، نفی دنیاگرایی، خویشتنداری، آخرت گرایی، خدا ترس بودن، حلال گرایی، خودسازی، ولایت مداری، مضمون سازمان دهنده شفافیت دینی در حکمرانی شفاف را تشکیل می‌دهند. این ۸ مضمون پایه به لزوم شفافیت حکمران در امور دینی اشاره دارد. به این صورت که، حکمرانی در جامعه اسلامی در صورتیکه مبتنی بر آموزه‌های ناب دینی باشد شفافیت را به همراه خواهد داشت. در واقع تکیه بر مؤلفه‌های دینی، عاملی برای ایجاد یک حکمرانی شفاف در جامعه خواهند شد. شکل ۲ شبکه مضامین شفافیت دینی را نشان می‌دهد.

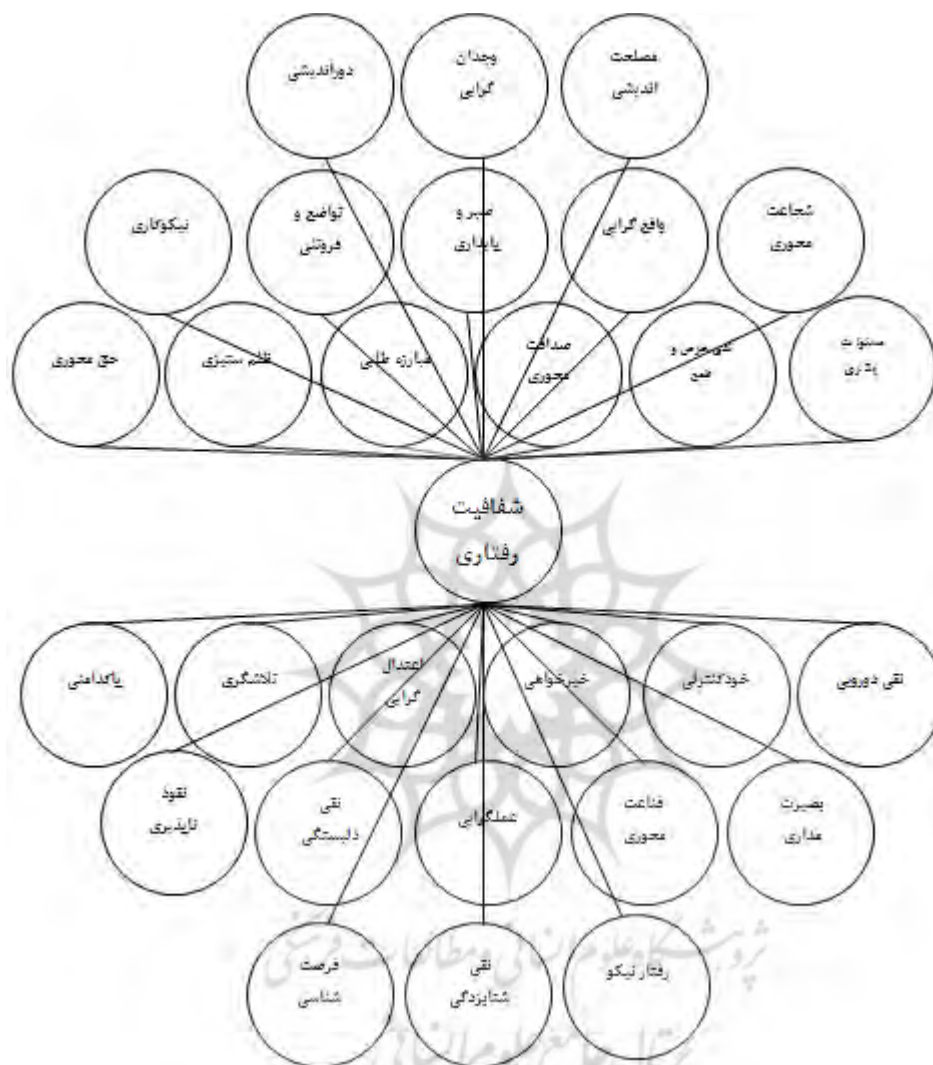

شکل ۲- شبکه مضامین شفافیت دینی

شبکه مضامین شفافیت رفتاری

پس از تحلیل مضمون نهج البلاغه، ۲۸ مضمون پایه مسئولیت پذیری، نفی حرص و طمع، صداقت محوری، مبارزه طلبی، ظلم ستیزی، حق محوری، شجاعت محوری، واقع گرایی، صبر و پایداری، تواضع و فروتنی، نیکوکاری، مصلحت اندیشی، وجدان گرایی، دوراندیشی، نفی دورویی، خود کنترلی، خیرخواهی، اعتدال گرایی، تلاشگری، پاکدامنی، بصیرت مداری، قناعت محوری، عملگرایی، نفی دل بستگی به پست و مقام، نفوذناپذیری، رفتار نیکو، نفی شتابزدگی، فرصت شناسی، مضمون سازمان دهنده شفافیت رفتاری در حکمرانی شفاف را شکل می دهند. به این معنی که برخی ویژگی های رفتاری اگر در حکمران وجود داشته باشند منجر به شفافیت حکمرانی می گردند. شکل ۳ شبکه مضامین شفافیت رفتاری را نشان می دهد.

۳۵۲ ♦ طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه

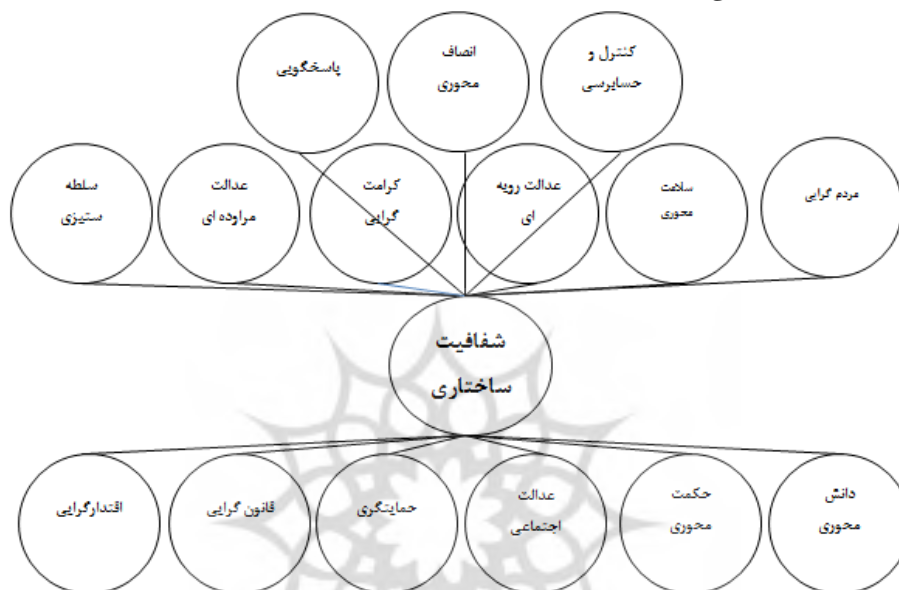

شکل ۳- شبکه مضامین شفافیت رفتاری

شبکه مضامین شفافیت ساختاری

پس از تحلیل مضمون نهج‌البلاغه، ۱۵ مضمون پایه دانش‌محوری، حکمت محوری، عدالت اجتماعی، حمایتگری، قانون‌گرایی، اقتدار‌گرایی، مردم‌گرایی، سلامت‌محوری، عدالت رویه‌ای، کرامت‌گرایی، عدالت‌مراوده‌ای، سلطه‌ستیزی، کنترل و حسابرسی، انصاف محوری، پاسخگویی، مضمون سازمان‌دهنده شفافیت ساختاری در حکمرانی شفاف را

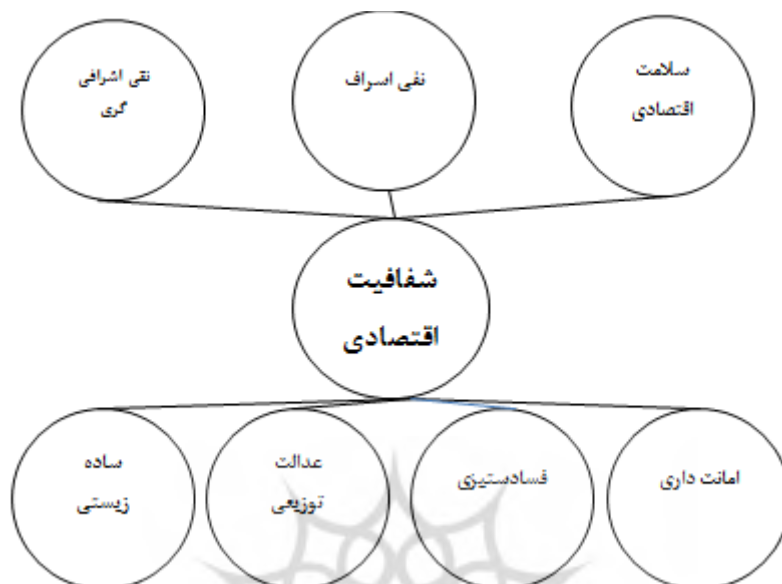
شکل می دهند. به این معنی که برخی ویژگی های ساختاری اگر در حکمرانی جامعه وجود داشته باشند منجر به شفافیت حکمرانی می گردند. شکل ۴ شبکه مضامین شاخص شفافیت ساختاری را نشان می دهد.

شکل ۴- شبکه مضامین شاخص شفافیت ساختاری

شبکه مضامین شفافیت اقتصادی

پس از تحلیل مضمون نهج البلاغه، ۷ مضمون پایه امانت داری، فسادستیزی، عدالت توزیعی، ساده زیستی، سلامت اقتصادی، نفی اسراف، نفی اشرافی گری، مضمون سازمان دهنده شفافیت اقتصادی در حکمرانی شفاف را شکل می دهند. به این معنی که برخی ویژگی های اقتصادی اگر در حکمرانی جامعه وجود داشته باشند منجر به شفافیت حکمرانی می گردند. شکل ۵ شبکه مضامین شاخص شفافیت اقتصادی را نشان می دهد.

شکل ۵- شبکه مضامین شاخص شفافیت اقتصادی

دسته‌بندی‌های مختلفی از حکمرانی توسط پژوهش‌گران این حوزه که عمدتاً غربی می‌باشند، ارائه شده است. با مرور پیشینه پژوهش‌های انجام شده در مورد شفافیت و حکمرانی، نکته قابل ذکر در مورد این مدل‌ها این است که این مدل‌ها توسط پژوهش‌گران غربی و در فرهنگ و زمینه‌ای متفاوت با کشور ایران استخراج و معرفی شده‌اند. ضمناً، هر یک از این مدل‌ها، ابعاد خاصی از حکمرانی را مدنظر قرار داده‌اند و به صورت یک مدل جامع که تمام جوانب شفافیت در حکمرانی را مدنظر قرار دهد، ارائه نشدند (گروهی، صرفاً به ساختار حکمرانی، گروهی دیگر، به جریان‌های ارتباطی، گروهی به مباحث اقتصادی و ... پرداخته‌اند).

شایان ذکر است که الگوی ارائه شده در پژوهش حاضر، نسبت به الگوهای رایج تفاوت‌هایی اساسی دارد. الگوی ارائه شده توسط پژوهش حاضر، مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه می‌باشد؛ و با توجه به شرایط حاکم بر جامعه اسلامی کشور ارائه شده است و ارائه و به کارگیری مدل‌های بومی استنباط شده از علوم دینی، می‌تواند ضامن پیشرفت و موفقیت جامعه و سازمان‌های فعال در کشور باشد. علاوه بر این، الگوی ارائه شده توسط پژوهش حاضر، به چهار مضمون سازمان‌دهنده (شفافیت دینی، شفافیت رفتاری، شفافیت

ساختاری، و شفافیت اقتصادی) و ۵۸ مضمون پایه تقسیم می‌شود و به تمام جوانب شفافیت، که شامل مؤلفه‌های الگوهای غربی نیز می‌باشد، اشاره دارد؛ علاوه بر این، مضامین دینی و رفتاری نیز مورد تأکید ویژه الگوی پژوهش حاضر قرار گرفته است که در الگوهای غربی مغفول مانده بود و منجر به پرورش افراد و هدایت حکومت به سعادت واقعی و کمال، و بالطبع بهره‌مند شدن جامعه اسلامی از مزایای آن می‌شود.

محدودیت‌های پژوهش

شایسته است تا در این قسمت به موانع و محدودیت‌های عام و خاص پرداخته شود. در پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی، همواره پژوهش‌گر با محدودیت‌هایی مواجه است که در علوم دیگر، کمتر مشاهده می‌شود. این محدودیت‌ها از آنجا ناشی می‌شود که انسان‌ها بخش جدایی‌ناپذیر این پژوهش‌ها هستند. انجام هر پژوهشی به دلیل وجود متغیرهای خارجی و داخلی مؤثر بر موضوع مورد بررسی، محدودیت‌هایی را برای پژوهش‌گر ایجاد می‌کند که اجتناب‌ناپذیر می‌باشد و نیاز است تا تحت عنوان محدودیت‌های پژوهش مطرح گردد. در پژوهش حاضر نیز، همچون دیگر پژوهش‌ها، موانع و محدودیت‌هایی بر سر راه پژوهش قرار داشته است؛ و تلاش پژوهشگر بر این بوده تا با راهنمایی و مشاوره اساتید، مسیر عبور از موانع را هموار ساخته و محدودیت‌های پژوهش را مدیریت کند. در مورد موانع پژوهش حاضر، می‌توان به محدود بودن مستندات و منابع اطلاعاتی لازم (از جمله پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی داخلی) در زمینه حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های دینی نام برد. علاوه بر این، با توجه به جدید بودن موضوع پژوهش حاضر، هرچند در انتخاب خبرگان این پژوهش، سوابق، مرتبه علمی، رشته تخصصی و سایر معیارهای لازم در انتخاب افراد متخصص مدنظر قرار گرفته است، ولی با توجه به کمبود تحقیقات داخلی در زمینه حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های دینی، نمی‌توان ادعا کرد که خبرگان انتخاب شده، واقعاً جامع بوده‌اند. این موضوع می‌تواند کیفیت یافته‌های مصاحبه و ارائه پرسش‌نامه با خبرگان را تا حدودی تحت تأثیر قرار دهد. علاوه بر این، با وجود تلاش برای رعایت تمام استانداردها از جانب پژوهشگر، این امکان وجود دارد که داده‌های به دست آمده، مبتنی بر ادراک پژوهش‌گر، و خبرگان از واقعیت باشد و عین واقعیت نباشد.

پیشنهادات کاربردی

با توجه به یافته‌ها و نتایج پژوهش حاضر، پیشنهاد‌های زیر جهت بهره‌مندی پژوهشگران، جهت انجام پژوهش‌های آتی ارائه می‌گردد: در پژوهش حاضر، الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه طراحی و تبیین شده است. شایسته است تا پژوهش‌های آتی، در استخراج مؤلفه‌های حکمرانی شفاف از قرآن، صحیفه سجادیه، حدیث و روایات و ... اهتمام ورزند و با توجه به اهمیت نقش شفافیت در حکمرانی جامعه اسلامی، الگوی ارائه‌شده توسط این پژوهش را بهبود بخشند. علاوه بر این، این پژوهش، مؤلفه‌های حکمرانی شفاف را در قالب چهار دسته شفافیت دینی، شفافیت رفتاری، شفافیت ساختاری، شفافیت اقتصادی تقسیم‌بندی کرده است. به پژوهش‌گران توصیه می‌شود که ضمن دقت نظر در مضامین استخراج‌شده در این پژوهش و نیز بررسی مجدد مضامین نهج‌البلاغه، توجه نمایند که آیا امکان ایجاد دسته‌بندی‌های جدیدی از مضامین پایه و سازمان‌دهنده جهت بهبود الگوی حاضر وجود دارد یا خیر. علاوه بر این، شایسته است تا پژوهش‌های آتی، جوامع آماری مختلفی را جهت سنخیت‌سنجی الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه به‌عنوان مورد مطالعه انتخاب کنند و همچنین رابطه آن را با متغیرهای مهم مدیریتی بررسی نمایند. پژوهش‌های آتی می‌توانند، سازمان‌هایی را جهت پیاده‌سازی و یا تقویت مضامین حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه انتخاب کنند و با مطالعات طولی، نتایج حاصل از آن را با قبل از انجام مطالعه مقایسه نمایند.

منابع

- نهج البلاغه، ترجمه دشتی، انتشارات اجود.
- ابطی، سید مصطفی؛ آرایش، حسن؛ سالاری سردری، فرضعلی (۱۳۹۷). بررسی و تبیین حکمرانی شایسته در رویکرد حکمرانی نظام جمهوری اسلامی ایران. راهبرد سیاسی. ۲ (۵): ۲۷-۶۴.
- بابایی، سحر؛ محمدی، اکبر (۱۴۰۱). ابعاد حکمرانی مطلوب در چارچوب نوآوری مسئولانه و پژوهش مسئولانه، چهارمین همایش ملی تحقیقات میان‌رشته‌ای در مدیریت و علوم انسانی، تهران.
- اختری، سجاد، و دارابی، لطف‌ا... (۱۳۹۸). شفافیت از دیدگاه حکومت اسلامی و حکمرانی خوب. فصلنامه نظارت و بازرسی. ۱۳ (۴۷): ۷۵-۹۰.
- اکبری، غضنفر (۱۳۸۵). سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۸۳ (۱): ۱۳۵-۱۵۴.
- پورعزت، ع؛ و قلی پور، آ؛ و باغستانی برزکی، ح. (۱۳۸۹). رابطه آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی با پاسخ‌گویی و شفافیت سازمان‌ها. رفاه اجتماعی، ۱۰ (۳۸): ۷-۴۰.
- حبیب نژاد، س؛ و عامری، ز. (۱۳۹۵). شاخص‌های شفافیت در حکومت اسلامی (با تأکید بر حکومت علوی). حقوق اسلامی، ۱۳ (۴۹): ۱۲۹-۱۵۷.
- حسن دوست فرخانی، هادی؛ یزدان پناه، لیلی. (۱۳۹۰). بررسی نگرش به فساد اداری و ارتباط آن با سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان). فصلنامه دانش‌ارزیابی، ۳ (۳): ۱۱۹-۱۴۶.
- حسینی خرمی، سیدمحسن (۱۳۹۱). نقش اخلاق در مدیریت از دیدگاه نهج البلاغه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه کاشان.
- حقیقتیان، م؛ و سیف زاده، ع. (۱۳۹۴). مشخصه‌های اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی و ادراک از فساد جوانان تهرانی. جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، ۶ (۱۹): ۵۳-۸۰.
- خان محمدی، هادی (۱۳۹۳). الگوی مشارکت شهروندی در مدیریت دولتی مبتنی بر تعالیم نهج البلاغه، رساله دکتری، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبایی.
- خلف خانی، مهدی (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و فساد اداری، مجله راهبرد، شماره ۵۳: ۳۷-۵۶.
- داداش کریمی، ی؛ و میرسپاسی، ن؛ و نجف بیگی، ر. (۱۳۹۸). طراحی مدل حکمرانی آموزش عالی کشور. مدیریت سازمان‌های دولتی، ۷ (۳): ۱۱-۲۷.
- دانایی‌فرد، حسن؛ سید مهدی الوانی و عادل آذر (۱۳۸۸). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع، چاپ سوم، تهران، انتشارات صفار.
- دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۹۲). چشمه خورشید: آشنایی با نهج البلاغه. انتشارات خانه اندیشه جوان.
- رحیمیان، سعید (۱۳۹۱). اخلاق صنفی و کاربردی در نهج البلاغه، سومین همایش ملی بزرگداشت سهروردی با موضوع اخلاق کاربردی، دانشگاه زنجان.

۳۵۸ ♦ طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه

- رنگریز، حسن (۱۴۰۰). طراحی الگوی مردم‌سالاری حکومتی توسط رهبری اصیل مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه. فصلنامه پژوهشنامه نهج‌البلاغه، ۹(۳۶): ۱۰۱-۱۲۶.
- رهنورد، فرج‌اله؛ و عباسپور، باقر (۱۳۸۶). حاکمیت خوب و امکان پیاده‌سازی آن در ایران. مطالعات مدیریت، ۵۵(۱): ۳۸-۲۵.
- زارع عصمت آباد، مرضیه (۱۳۹۳). بررسی تعلیل‌های حضرت علی (ع) پیرامون توصیه‌های اخلاقی و تربیتی در نهج‌البلاغه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده الهیات، دانشگاه آیت‌الله حائری میبد.
- زکی زاده، ع؛ و توسلی نائینی، م؛ و احمدی، م. (۱۳۹۸). تبیین اصول شفاف‌سازی و آزادی اطلاعات به‌عنوان مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب در پرتو نظام حقوقی حاکم بر قراردادهای دولت. تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری (دانشنامه حقوق و سیاست)، ۱۵(۳۹): ۸۱-۱۰۲.
- ساریخانی، ع؛ و اکرمی سراب، ر. (۱۳۹۲). کارکردهای پیشگیرانه شفافیت در سیاست جنایی. حقوقی دادگستری، ۷۷(۸۲): ۹۱-۱۱۶.
- شریف‌زاده، فتاح؛ و قلی‌پور، رحمت‌الله (۱۳۸۲). حکمرانی خوب و نقش دولت، فرهنگ مدیریت، ۴(۱): ۱۱۰-۹۳.
- شیخ محمدی، کبری (۱۳۹۳). بررسی مؤلفه‌های ارزشی مدیریت فرهنگی در نهج‌البلاغه، همایش بین‌المللی مدیریت، تهران.
- شیرکوند، ن؛ و عابدی، م؛ و صالحی فارسانی، ع. (۱۳۹۸). واکاوی رئالیستی مدل اعتدال‌گرا؛ نگاه نوین حکمرانی خوب در جغرافیای سیاسی ایران. نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی (جغرافیای انسانی)، ۱۱(۲): ۹۷-۱۱۶.
- صحرا بان، محمدحسین (۱۳۹۳). بررسی عوامل و زمینه‌های نظم اجتماعی از دیدگاه امام علی (ع) در نهج‌البلاغه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، جامعه‌شناسی، دانشگاه یزد.
- طاهری، م؛ و ارسطو، م. (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی مبانی اصل شفافیت از دیدگاه اسلام و نظریه حکمرانی خوب. پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، ۳(۳): ۱-۲۴.
- عابدی جعفری، حسن؛ تسلیمی، محمد سعید؛ فقیهی، ابولحسن؛ شیخ زاده محمد (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. اندیشه مدیریت راهبردی، ۵(۲): ۱۵۱-۱۹۸.
- عزتی، یحیی (۱۳۹۱). استخراج مؤلفه‌های مدیریت مشارکتی و تطبیق آن با نهج‌البلاغه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور.
- عیوضی، محمدرحیم؛ مرزبان، نازنین؛ صالحی، معصومه (۱۳۹۶). از بررسی حکمرانی خوب تا الگوی حکمرانی پایدار. راهبرد. ۲۶(۸۵): ۵۵-۸۵.
- غلامی، عاطفه. (۱۳۹۷). بررسی تأثیر سامانه سپاری امور دولت بر کنترل فساد اداری. پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته علوم اقتصادی دانشگاه تهران.

- فاضلی کبریا، ح؛ و گل میمی، م؛ و مطلبی، ا؛ و دیهیم پور، م. (۱۳۹۹). الویت بندی راهبردهای مؤثر در حکمرانی خوب با رویکرد ساختاری تفسیری (بر اساس نامه ۵۳ نهج البلاغه). علوم اسلامی انسانی، ۶ (۲۳): ۸۸-۱۰۷.
- فاضلی کبریا، حامد (۱۳۹۳). طراحی مدل شایستگی عمومی مبتنی بر آموزه‌های نهج البلاغه جهت برنامه‌ریزی نیروی انسانی، رساله دکتری، دانشکده مدیریت، دانشگاه پیام نور.
- فاضلی کبریا، حامد؛ دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۹۱). سرمایه اجتماعی در نهج اللاغه: رویکردی مدیریتی. انتشارات تربیت اسلامی مرجعیت علمی.
- فروزنده دهکردی، لطف‌الله؛ ملائی، الهه (۱۳۸۸). بررسی نظام ارزشی در مدیریت اسلامی و دیگر مکاتب، فصلنامه راهبرد، ۱۶۶-۱۸۷.
- قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد (۱۳۸۷). بند الف ماده یک، مصوب ۲۹ اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی
- قجری، علی؛ نوریخس، یونس (۱۴۰۰). مطالعه نسبت مدل حکمرانی جمهوری اسلامی ایران با مدل حکمرانی خوب. مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی و ایرانی. ۹ (۱۷): ۳۹-۶۷.
- کرمی، مجیده (۱۳۹۰). روش‌های مشورت در نهج البلاغه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.
- کلبه داری، س؛ و صبحیه، م؛ و ابراهیمی، س. (۱۳۹۶). بررسی مؤلفه‌های حکمرانی مطلوب در پروژه‌های بزرگ مقیاس چندسازمانه ی مشارکت مدنی. مدیریت دولتی، ۹ (۴): ۶۶۵-۶۸۶.
- متفکر، حسین؛ بهاروندی، سهیلا (۱۴۰۱). ارائه مدل مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی اسلامی بر اساس تحلیل نظر خبرگان و کارشناسان حکمرانی مطلوب. فصلنامه تخصصی حکمرانی متعالی، ۳ (۱): ۳۱-۷۴.
- مرادی پور، جلال (۱۳۹۲). بررسی رویکرد نهج البلاغه به اخلاق اجتماعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه قم.
- مرادی پور، مجتبی (۱۳۹۴). مدیریت رفتار سازمانی در احادیث با محوریت نهج البلاغه امام علی علیه‌السلام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اصول‌الدین.
- مشایخی پور، محمدعلی (۱۳۹۰). اخلاق کار در نهج البلاغه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم حدیث.
- معظمی گودرزی، فرشته (۱۳۹۴). تبیین معنای زندگی در نهج البلاغه و استنتاج دلالت‌های تربیتی از آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه تربیت‌معلم تهران.
- منتظری، م؛ و بهمنی، ا؛ و فتحی زاده، ع. (۱۳۹۷). الگوی حکمرانی خوب از دیدگاه نهج البلاغه: گامی در جهت تبیین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت. الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ۶ (۱۱): ۱۳۳-۱۵۵.

۳۶۰ ♦ طراحی و تبیین الگوی حکمرانی شفاف مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه

- منصوری، س؛ و افقه، س. (۱۳۹۶). بررسی اثرهای متقابل آزادی و حکمرانی بر توسعه‌ی انسانی (رویکرد داده‌های تابلویی در دوره‌ی ۱۹۹۵-۲۰۱۵). مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی (مطالعات راهبردی جهانی شدن)، ۷(۲۵): ۱۳۵-۱۵۵.
- موسوی داودی، سیدمهدی (۱۳۹۶). طراحی و تبیین مدل ارزش‌های سازمانی مبتنی بر آموزه‌های نهج‌البلاغه، رساله دکتری، دانشگاه پیام نور تهران.
- موسوی، س؛ و آقایی جنت مکان، ح؛ و نوروزی، ن. (۱۳۹۷). نقش اخلاق اسلامی در حکمرانی مطلوب. پژوهش‌های اخلاقی (انجمن معارف اسلامی)، ۸(۴): ۲۰۳-۲۲۴.
- میدری، احمد؛ خیرخواهان، جعفر، (۱۳۸۳)، حکمرانی خوب: بنیاد توسعه، تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر بررسی‌های اقتصادی.
- واحدی، سعید؛ حاتمی، محمدرضا؛ بصیری، محمدرضا (۱۴۰۱). بررسی مؤلفه‌های حکمرانی خوب با توجه به رویکرد اندیشه‌های سیاسی انقلاب اسلامی، پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام. مقاله‌های در دست انتشار.
- همتی، محبوبه؛ قزلسفلی، محمدتقی (۱۴۰۱). رویکردی نظری به گذار در مفهوم حکمرانی در اندیشه سیاسی معاصر. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۲۵(۹۵): ۲۰۵-۲۲۶.
- یزدانی زنوز، هرمز (۱۳۸۸). بررسی نقش شفافیت در تحقق حکمرانی مطلوب. حقوق عمومی. ۵(۱): ۴۹-۷۰.
- یگانگی، سیده عاطفه؛ الوانی، سید مهدی؛ و معمارزاده طهران، غلامرضا (۱۳۹۵). اولویت‌بندی شاخص‌های حکمرانی خوب در سازمانهای کارا مطالعه موردی: شعب بانک رفاه استان قزوین. فصلنامه رسالت مدیریت دولتی، ۷(۲۱): ۹-۱.
- یگانگی، کامران؛ بیگلی، امین (۱۳۹۹). مدل مفهومی حکمرانی خوب. پژوهش‌های علوم مدیریت. ۲(۵): ۷۵-۸۱.
- Abu-Shanab, E.A. Harb, Y.A. and Al-zoubi, Y.S. 2013. E-government as an anti-corruption tool: mnnnnm prreepoons. Inrrrnooonll Journll of Errrrrr nic Governance, 6(3):232-248.
- Adeosun, A.B. 2012. The role of good governance and effective public administration towards achieving economic growth and stability in fledgling democracy. International Journal of Politics and Good Governance, 3(3.3):1-17.
- Akai, N. (2006). Short-run and Long-run Effects of Corruption on Economic Growth Evidence from State-Level Cross-Section Data for the United States, The paper presented at the Bi-Annual Meeting of the Japanese Economic Association, yy doonngyō nn vrsyyy
- Anttiroiko, A. 2014. Good governance in context: learning from anticorruption policies of Finland and Singapore. Available online at: [http://www. Mpra.ub.uni-muenchen.de](http://www.Mpra.ub.uni-muenchen.de)
- Armstrong, L. 2011. Providing a clearer view: an examination of transparency on local government websites. Government Information Quarterly, 28(1):11-16.

- Azeez, A. 2011. Endangering good governance for sustainable democracy: the continue struggle against corruption in Nigeria. *Journal of Research in Peace, Gender and Development*, 1(1):307-314
- Baker, K. and Rubin, E.V. 2011. Understanding accountability and governance in post invasion Iraq. *Administration and Society*, 43(5):515-536.
- Banerjee, A. Gakam, S. Pathanyak, M. & Simba, S. (2009). Corporate governance and market value, preliminary evidence from Indian companies. Retrieved from www.standardsandpoo.s.com
- Bannink, D. and Ossewaarde, R. 2012. Decentralisation: new modes of governance and administrative responsibility. *Administrative and Society*, 44(5):595-624.
- Bauhr, M. and Grimes, M. 2012. What is government transparency: measures and relevance for quality of government. Gothenburg: University of Gothenburg.
- Berkovich, I. 2016. The corrupted industry and the wagon wheel effect: a cross country exploration of the effect of government corruption on public service effectiveness. *Administration and Society*, 48(5):559-579
- Bertot, J.C. Jaeger, P.T. and Grimes, J.M. 2012. Promoting transparency and ccoounbbtttty hlrough ICT's, sollll l ddaa nnd oobbbbrvvv ggovrrnment. *People Process Policy*, 6(1): 78-91.
- Boyatzis, R. E. (1998), *Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*, Sage.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77-101.
- Bryson, J.M. Crosby, B.C. Bloomberg, L. 2014. Public value governance: beyond traditional public administration and the new public management. *Public Administration Review*, 74(4):445-466.
- Bwalya, K.J. and Mutula, S. 2015. *Digital solutions for contemporary democracy and government*. Hershey: Information Science Reference.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*, Thousand Oaks, CA Sage.
- Cucciniello, M. Belle, N. Nasi, G. and Valotti, G. 2014. Assessing public preferences and the level of transparency in government using an exploration approach. *Social Science Computer Review*, 33(5):571-586.
- Duke, J. & Kankpang, K. A. (2011). Linking corporate governance with organizational performance: New insights and evidence from Nigeria. *Global Journal of Management and Business Research*, 11(12): 47-57.
- Dutta, N. and Roy, S. 2016. State fragility and transparency. *International Journal of Development Issues*, 15(3):202-223
- Emerson, K. and Nabatchi, T. 2015. *Collaborative governance regimes*. Washington D.C: Georgetown University Press.
- Evans, M. (2012). Beyond the integrity paradox towards good enough governance. *Policy Studies*, 33(1):97-113.
- Fama, E. (1980). Agency Problem and the Theory of the Firm, *Journal of Political Economy*, 88(2): 288-307.

- Gisselquist, M. R. 2012. Good governance as a concept and why this matters for development policy. Helsinki: World Institute for Development Economics Research.
- Goede, M. and Neuwirth, R. J. 2014. Good governance and confidentiality: a matter of the preservation of the public sphere. *Corporate Governance*, 14(4):543-554.
- Gomes, D. and Sargiacomo, M. 2013. Accounting and accountability in local government: an introduction. *Accounting History*, 18(4):439-446
- Gregory, R. 2013. Assessing good governance and corruption in New Zealand: scientific measurement, political discourse and historical narrative. Victoria: Institute for Governance and Policy Studies.
- Idoko, C.U. Emmanuel, A. and Stephen, O. 2015. Corruption and the challenges of good governance in Kogi state, Nigeria. *International Journal of Managerial Studies and Research*, 3(1):66-73.
- Joe, M.M. (2007). Professional Management. *journal of the institute of certified public secretaries of Kenya*, 1(4): 16-19.
- Keping, Y. (2018). Governance and Good Governance: A New Framework for Political Analysis. *Fudan J. Hum. Soc. Sci.* 11, 1–8. <https://doi.org/10.1007/s40647-017-0197-4>
- Khan, M. M. and Islam, M. S. 2014. Democracy and good governance in Bangladesh: are they compatible. *Millennial Asia*, 5(1):23-40.
- Kyereboah C. A. (2007). Relationship between corporate governance and firm performance: An African perspective, PhD Thesis, university of Stellenbosch, South Africa. Retrieved from [https://scholar. Sun.ac.za/handle/10019.1/1348](https://scholar.sun.ac.za/handle/10019.1/1348)
- Mapuva, J. 2014. The debilitating impact of corruption on democracy and good governance: a critical analysis. *International Journal of Political science and Development*, 2(3):164-174.
- Morse, R.S. and Stephens, J.B. 2012. Teaching collaborative governance: phases, competencies and case based learning. *Journal of Public Affairs Education*, 18(3):565-584.
- Mudashiru, A. Bakare, I. & Babatunde, Y. (2014). Good Corporate Governance and Organisational Performance: An Empirical Analysis, *International Journal of Humanities and Social Science*, 4(7): 170-179.
- Rashid, K. (2008) A comparison of corporate governance and firm performance in developing (Malaysia) and developed (Australia) financial markets. PhD thesis, Victoria University.
- Rodriguez, M.M. Perez, C.C. and Godoy, M.L. 2016. Role of transparency to enhance good governance. *Journal of Business Ethics* 136(1): 67-82.
- Ryan, C. & Purcell, B. (2004). Corporate Governance Disclosures by Local Government Authorities. In Parker, L & Meng, L (Eds.) *Fourth Asia Pacific Interdisciplinary Research in Accounting Proceedings 2004*, 4-6 July 2004, Singapore.

- Ryan, C.M. & Ng, C. (2000). Public sector corporate governance disclosures: An examination of annual reporting practices in Queensland. *Australian Journal of Public Administration*, 59(2): 11-23.
- Seyedsayamdost E, Vanderwal P (2020) From good governance to governance for good: blockchain for social impact. *J Int Dev*. <https://doi.org/10.1002/jid.3485>
- Sungbeh, Tewroh-Wehtoe, (2017). Collaborative Governance and Anticorruption in Postwar Monrovia
- Trakulmututa, J. & Chaijareonwattana, B. (2013). Factors Affecting the Achievement of Good Governance in HRM: The Empirical Study of Local Governments in Southern Part of Thailand, *International Journal of Business and Social Science*, 4(7): 34-40.
- World Bank (1997). *Helping Countries to Combat Corruption. The Role of The World Bank*. PP 8. Washington; D.C
- Wu, W. Ma, L. and Yu, W. 2017. Government transparency and perceived social equity: assessing the moderating effect of citizen trust in China. *Administrative and Society*, 4(5): 1-25.
- Nahj al-Balagha, Dashti translation, Ajvad Publications.
- Abtahi, Seyyed Mustafa; Arayesh, Hasan; Salari Sardari, Farz Ali (2017). Examining and explaining good governance in the governance approach of the Islamic Republic of Iran. *Political strategy*. 2 (5): 27-64.
- Babaei, Sahar; Mohammadi, Akbar (2022). Dimensions of optimal governance in the framework of responsible innovation and responsible research, the fourth national conference of interdisciplinary research in management and humanities, Tehran.
- Akhtari, Sajjad, and Darabi, Lotfallah (2018). Transparency from the point of view of Islamic government and good governance. *Supervision and Inspection Quarterly*. 13(47): 75-90.
- Akbari, Ghazanfar (2006). Social capital and urban governance. *Geographical Research Quarterly*, 83(1): 154-135.
- Pourezzat, A. and Qolipour, A. and Baghestani Barzeki, H. (2010). The relationship between citizens' awareness of citizenship rights and the accountability and transparency of organizations. *Social Welfare*, 10(38): 7-40.
- Habibnejad, S. and Ameri, Z. (2015). Indicators of transparency in Islamic government (with emphasis on Alevi government). *Islamic Law*, 13(49): 129-157.
- Hassan Dost Farkhani, Hadi; Yazdanpanah, Lily. (2011). Examining the attitude towards administrative corruption and its relationship with social capital (case study of students of Shahid Bahonar University, Kerman). *Evaluation Knowledge Quarterly*, 3(3): 119-146.
- Hosseini Khorrami, Seyyed Mohsen (2011). The role of ethics in management from the point of view of Nahjul Balagha, Master's thesis, Kashan University.
- Haghghatian, M. and Seifzadeh, A. (2014). Economic, social, demographic characteristics and perception of corruption among Tehrani youth. *Sociology of Youth Studies*, 6(19): 53-80.

- Khan Mohammadi, Hadi (2013). The model of citizen participation in public administration based on the teachings of Nahj al-Balagha, PhD dissertation, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabatabai University.
- Khalaf Khani, Mehdi (2008), investigating the relationship between social capital and administrative corruption, Strategy Magazine, No. 53: 37-56.
- Dadash Karimi, Y. and Mirspasi, N. and Najaf Beigi, R. (2018). Designing the governance model of higher education in the country. Management of Public Organizations, 7(3): 11-27.
- Danaifard, Hassan; Alvani, Seyyed Mehdi and Azar, Adel (2008). Qualitative research methodology in management: a comprehensive approach, third edition, Tehran, Safar Publications.
- Delshad Tehrani, Mustafa (2012). Cheshme Khursheed: Introduction to Nahj al-Balagha. Young Andisheh Publishing House.
- Rahimian, Saeed (2012). Professional and applied ethics in Nahj al-Balagha, the third national conference honoring Suhrawardi with the topic of applied ethics, Zanjan University.
- Rangriz, Hassan (2021). Designing a model of government democracy by authentic leadership based on the teachings of Nahj al-Balagha. Nahj al-Balagha Research Quarterly, 9(36): 101-126.
- Rahnavard, Farajallah; and Abbaspour, Baqir (2016). Good governance and the possibility of its implementation in Iran. Management Studies, 55(1): 25-38.
- Zare Esmat Abad, Marzieh (2013). Examining the explanations of Hazrat Ali (PBUH) regarding moral and educational recommendations in Nahj al-Balagha, Master's Thesis, Faculty of Theology, Ayatollah Haeri University.
- Zakizadeh, A. and Tavasoli Naini, M. and Ahmadi, M. (2018). Explaining the principles of transparency and freedom of information as components of good governance in the light of the legal system governing government contracts. Private and Criminal Law Research (Encyclopedia of Law and Policy), 15(39): 81-102.
- Sarikhani, A. and Akrami Sarab, R. (2012). Preventive functions of transparency in criminal policy. Judicial Law, 77(82), 91-116.
- Sharifzadeh, Fattah; and Qolipour, Rahmatullah (2003). Good governance and the role of government, Culture of Management, 4(1):110-93.
- Sheikh Mohammadi, Kobri (2013). Investigating the value components of cultural management in Nahjul Balagha, International Conference on Management, Tehran.
- Shirkavand, N. and Abedi, M. and Salehi Farsani, A. (2018). Realist analysis of the moderate model; A new look at good governance in Iran's political geography. New Perspectives in Human Geography (Human Geography), 11(2), 116-97.
- Sahraban, Mohammad Hossein (2013). Examining the factors and contexts of social order from the perspective of Imam Ali (AS) in Nahj al-Balagha, Master's thesis, Sociology, Yazd University.
- Taheri, M. and Arasta, M. (2015). A comparative study of the principles of transparency from the perspective of Islam and the theory of good governance. Comparative Research of Islamic and Western Laws, 3(3): 1-24.

- Abedi Jafari, Hassan; Taslimi, Mohammad Saeed; Faqih, Abul Hassan; Sheikhzadeh Mohammad (2013). Thematic analysis and the network of themes: a simple and efficient way to explain patterns in qualitative data. *Strategic Management Thought*, 5(2):151-198.
- Ezzati, Yahya (2012). Extracting the components of participatory management and matching it with Nahj al-Balagha, Master's thesis, Payam Noor University.
- Eyvazi, Mohammad Rahim; Marzban, Nazanin; Salehi, Masoumeh (2016). From good governance review to sustainable governance model. *Strategy*. 26(85): 55-85
- Gholami, Atefeh (2017). Investigating the effect of systematization of government affairs on the control of administrative corruption. Dissertation to receive a master's degree in the field of economic sciences of Tehran University.
- Fazeli Kebriya, H. and Golmimi, M. and Tebali, A. and Dihimpour, M. (2019). Prioritizing effective strategies in good governance with an interpretive structural approach (based on letter 53 of Nahj al-Balagha). *Islamic Human Sciences*, 6 (23): 88-107.
- Fazeli Kebriya, Hamed (2013). Designing a general competency model based on the teachings of Nahj al-Balagha for human resource planning, PhD thesis, Faculty of Management, Payam Noor University.
- Fazeli Kebriya, Hamed; Delshad Tehrani, Mustafa (2011). Social capital in Nahj al-Lagheh: a managerial approach. Publications of Tarbiat Islamic Education Scientific Authority.
- Foruzandeh Dehkordi, Lotfallah; Molai, Elahe (2008). Investigating the value system in Islamic management and other schools, *Strategy Quarterly*, 166-187.
- The Law on Improving the Health of the Administrative System and Combating Corruption (1387). Clause A of Article One, approved on May 29, 2007 by the Islamic Council.
- Qajari, Ali; Noorbakhsh, Yunus (2021). Studying the relationship between the governance model of the Islamic Republic of Iran and the good governance model. *Islamic and Iranian development model studies*. 9(17): 39-67.
- Karmi, Majideh (2018). Consultation methods in Nahjul-Balagha, Master's thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch.
- Kolbe Dari, S. and Sobhie, M. and Ebrahimi, S. (2016). Examining the components of optimal governance in large-scale multi-organizational civil partnership projects. *Public Administration*, 9(4): 665-686.
- Motefaker, Hossein; Baharvandi, Soheila (2022). Presenting the model of components and indicators of Islamic governance based on the analysis of the opinions of experts and optimal governance experts. *Specialized Quarterly Journal of Supreme Governance*, 3(1): 31-74.
- Moradipour, Jalal (2012). Examining Nahj al-Balagha's approach to social ethics, Master's thesis, Faculty of Theology and Islamic Studies, University of Qom.
- Moradipour, Mojtaba (2014). Management of organizational behavior in hadiths focusing on Nahj al-Balaghah of Imam Ali (PBUH), master's thesis, Usul al-Din Faculty.

- Mashayikhipour, Mohammad Ali (2010). Work ethics in Nahj al-Balagha, master's thesis, Faculty of Hadith Sciences.
- Moazzami Gudarzi, Fereshteh (2014). Explaining the meaning of life in Nahj al-Balagha and deducing educational implications from it, master's thesis in psychology, Tarbiat Moalem University, Tehran.
- Montazeri, M. and Bahmani, A. and Fathizadeh, A. (2017). The model of good governance from the point of view of Nahj al-Balagha: a step towards explaining the Iranian Islamic model of progress. *Iranian Islamic Development Model*, 6(11): 133-155.
- Mansouri, S. and Afigheh, S. (2016). Examining the mutual effects of freedom and governance on human development (panel data approach in the period 1995-2015). *Strategic studies of public policy (strategic studies of globalization)*, 7(25): 135-155.
- Mousavi Davoudi, Seyed Mehdi (2016). Designing and explaining the organizational model based on the teachings of Nahj al-Balagha, PhD thesis, Payam Noor University, Tehran.
- Mousavi, S. and Aghaei Jannat Makan, H. and Norouzi, N. (2017). The role of Islamic ethics in good governance. *Ethical Researches (Association of Islamic Studies)*, 8(4): 203-224.
- Midari, Ahmad; Kheirkhahan, Jafar, (2004), *Good Governance: Development Foundation*, Tehran: Islamic Council Research Center, Economic Research Office.
- Vahedi, Saeed; Hatami, Mohammadreza; Basiri, Mohammad Reza (2022). Examining the components of good governance according to the approach of the political thoughts of the Islamic Revolution, political researches of the Islamic world. *Articles in progress*.
- Hemati, Mahbube; Qeazelsofla, Mohammad Taghi (2022). A theoretical approach to transition in the concept of governance in contemporary political thought. *Strategic Studies Quarterly*, 25(95): 205-226.
- Yazdani Zenouz, Hormoz (2009). Examining the role of transparency in achieving good governance. *public rights*. 5(1): 49-70.
- Yeganegi, Sayedeh Atefeh; Alvani, Seyyed Mehdi; and Memarzadeh Tehran, Gholamreza (2015). Prioritization of good governance indicators in efficient organizations, case study: Refah Bank branches of Qazvin province. *Public Administration Mission Quarterly*, 7(21): 1-9.
- Yeganegi, Kamran; Beigoli, Amin (2019). Conceptual model of good governance. *Management science research*. 2(5): 75-81.